

8 września 2014

**SYMBOLIKA GWIEZDNA
NA XIV-WIECZNYCH DENARACH NOWOMARCHIJSKICH**

W roku 2014 obchodzimy 100-lecie badań meteorytów z Moraska pod Poznaniem. Historia zaczęła się na jesieni 1914 roku podczas kopania okopów, kiedy to wydobyto około 75-kilogramową bryłę żelazoniklu. Od tego czasu wydobyto już wiele setek kilogramów okazów. Największy z nich, o nazwie „Memorss”, odkopany w 2012 roku waży ponad ćwierć tony. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku powstała hipoteza, że inny meteoryt znaleziony w 1848 roku w Przelazach pod Świebodzinem (nazwa katalogowa meteoryt Seeläsgen) należy do tego samego spadku, którego okazy znajdujemy pod Poznaniem. Powstał problem datowania tego deszczu meteorytowego. Pierwotne hipotezy przenosiły to zjawisko na kilka tysięcy lat wstecz. Najnowsza hipoteza odnosi się do czasów historycznych.

Z zapisków europejskich z początku XIV wieku wynika, że w środkowej Europie spadł bardzo duży bolid (meteor), który jest dzisiaj nazywany bolidem wielkopolskim i kojarzony jest z meteorytami z Moraska oraz Przelazów. Średniowieczne doniesienia mówią, że była to wielka katastrofa. Bolid wywarł wpływ na życie społeczeństw Nowej Marchii i Wielkopolski. Tam też znajdujemy nieliczne już dzisiaj zabytki wskazujące na wystąpienie tego zjawiska. Ważnym artefaktem ilustrującym bolid wielkopolski jest malowidło w pocysterskim kościele w Gościkowie koło Świebodzina (Kloster Paradisus). Ten XIV wieczny fresk przedstawia realistyczny rozsyp gwiazd i kul. Drugim kluczowym dziełem architektury jest fryz z XIV wieku znad portalu wejścia bocznego do kościoła w Rzepinie.

Zwielokrotniony motyw czteroliścia zawiera dodatkowe wytłoczenia w postaci gwiazd i księżyców. Interpretujemy je jako symboliczne przedstawienie bolidu wielkopolskiego.

Oba artefakty cechuje statyczny przekaz informacji polegający na trwałym zaznaczeniu motywów astronomicznych w budowlach sakralnych. Odmienny, dynamiczny system przekazu informacji, można wiązać z bogatą symboliką astronomiczną umieszczaną na średniowiecznej monecie nowomarchijskiej z tego samego okresu. Liczne motywy astronomiczne mogą wskazywać na narracyjny charakter symboliki związanej z bolidem wielkopolskim, czyli ze spadkiem meteorytów.

Dwa najbardziej charakterystyczne wzory denarów to denary z katalogu Bahrfeldta 637 (Dannenberg 213) – na awersie denar „trzy gwiazdy i trzy kule”, oraz 646 (Dannenberg 238) – na awersie „dwa księżycy i cztery gwiazdy”.

Przedstawiona koncepcja zbieżności symbolicznej wzorów na denarach i dziełach architektonicznych pozwala wytłumaczyć również symbolikę herbów miejskich Halle (Salle) (Saksonia-Anhalt) i Poznania (Wielkopolska), a także symbolikę licznych herbów średniowiecznych miast pomorskich i wielkopolskich, gdzie zjawisko bolidu wielkopolskiego miało spektakularny przebieg.

mgr inż. Wiesław Czajka